

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	7
1. Je mentor terechtwijzen	8
<i>1 Samuel 3</i>	
2. Voorbede doen	13
<i>1 Samuel 7</i>	
3. Een zware teleurstelling	18
<i>1 Samuel 8</i>	
4. Gods aanwijzingen volgen	23
<i>1 Samuel 10:17-27</i>	
5. Een donderpreek	28
<i>1 Samuel 12</i>	
6. Is er nog vertrouwen?	34
<i>1 Samuel 13:1-15</i>	
7. Liever gehoorzaamheid	40
<i>1 Samuel 15</i>	
8. Anders kijken	46
<i>1 Samuel 16:1-13</i>	
9. Humor van de Geest	51
<i>1 Samuel 19:8-24</i>	
10. In vrede sterven	57
<i>1 Samuel 25:1 en 28:3-25</i>	

Voorwoord

An het eind van de richterenperiode is er een vrouw met diep verdriet: Hanna. Ze heeft geen kinderen. Haar man Elkana wel, want die heeft een tweede vrouw genomen en bij haar kinderen gekregen. Het loopt niet lekker in dit gezin, vooral niet als ze samen bij het jaarlijkse offerfeest de maaltijd houden. Telkens weer moet Hanna aanzien hoe Elkana het vlees verdeelt en Peninna veel porties krijgt, om uit te delen onder haar kinderen terwijl zij maar één portie krijgt. Bovendien zijn daar die opmerkingen van Peninna, die haar er telkens aan doen herinneren dat zij alleen is.

Hanna bidt daarom hartstochtelijk om een kind, een zoon. Ze belooft God dat de jongen, als die zou komen, in zijn dienst zou komen te staan. Hij zou dan in het heiligdom mogen dienen. Dan zou Hanna thuis alsnog alleen zijn, maar met zo'n kind in het heiligdom zouden de offerfeesten tenminste draaglijk worden. Dan zou ze eindelijk mee kunnen doen met de eredienst, met het gedenken van Gods grote daden aan Israël en met de maaltijd. Dan zou het heiligdom niet meer een plaats van jaloezie en tweedracht zijn, maar een plaats van toewijding aan de Heer.

In die omstandigheden komt Samuel op de wereld. Hij is de jongen om wie Hanna heeft gebeden. En zij staat hem ook daadwerkelijk af aan het heiligdom. Samuel komt in dienst van hogepriester Eli, die met zijn slechte ogen wel een knechtje kan gebruiken. Intussen verrichten de twee zonen van Eli, Hofni en Pinehas, de priesterdiensten. Maar hoe? Ze nemen alles wat ze willen voor zichzelf en verachten de wetten die God aan Israël had gegeven. In die omgeving groeit Samuel op, maar wel in de geest van Elkana en Hanna. Vanaf het begin is Samuel anders dan het gezin van Eli. Vanaf het begin roeit Samuel tegen de stroom in.

In deze bijbelstudies volgen we de verhalen waarin Samuel een actieve rol speelt. We beginnen bij zijn roeping en zien hem twee koningen zalven. Er zijn niet veel verhalen waarin hij niet tegen de stroom in gaat. Hij staat tegenover het volk Israël als geheel of tegenover een koning die niet wil luisteren. Soms heeft hij zelfs onenigheid met zijn Heer. Een leven lang op weg met God; niet altijd even gemakkelijk, maar de moeite van het bestuderen waard.

Eveline van Staalduine-Sulman

1 Je mentor terechtwijzen

1 Samuel 3

Inleiding

Dit hoofdstuk is niet alleen een roepingsgeschiedenis. Het is het verslag van de eerste openbaring van God aan Samuel. Flavius Josefus, een schrijver uit de eerste eeuw na Christus, gaat ervan uit dat Samuel twaalf was toen hij geroepen werd. De tekst vermeldt inderdaad dat Samuel 'jong' of 'ondergeschikt' was (3:1). Hij was nog niet zelfstandig, maar kan evengoed al een jongvolwassene zijn geweest. Maar de boodschap die hij krijgt, is niet kinderlijk. Het feit dat Samuel tegen zijn mentor en pleegvader moet profeteren, is hard. De boodschap zelf nog harder.

Achtergrondinformatie

Het bijbelboek Samuel begint met een schets van het gezin waaruit Samuel stamt: Elkana en zijn twee vrouwen, Hanna en Peninna. Het is ongeveer vijftig jaar voordat Saul koning wordt, dus aan het eind van de richterentijd.

Terwijl Hanna onvruchtbaar blijft, krijgt Peninna het ene kind na het andere. Desondanks houdt Elkana van Hanna, een situatie die Peninna drijft tot een vreemd soort wedijver. Ze maakt Hanna zelfs tijdens de offerfeesten in het heiligdom het leven zuur. Het gaat zo ver dat Hanna wegloopt van tafel en vurig begint te bidden. Ze wil een kind! Allereerst voor zichzelf, om van de wedijver van Peninna verlost te zijn. Maar ook voor God, want het kind dat ze zou krijgen, zou ze afstaan aan het heiligdom. En als ze dan verder in datzelfde gezin zou leven, met haar kind bij de priesters, zou ze zich ongestoord kunnen wijden aan God en zijn eredienst. Nooit meer zou ze dan hoeven weg te lopen van een offermaaltijd.

Zo gebeurt het. Hanna krijgt een zoon: Samuel. Ze staat hem af aan God, zodra hij is gespeend. Samuel komt in Silo te wonen, bij hogepriester Eli en zijn gezin. Het was geen ideale omgeving voor de jongen, want de priesters gingen zozeer hun eigen gang dat het volk de hele eredienst voor God ging minachten (2:17). Deze tijd wordt door de schrijver van het boek Richteren omschreven als: 'In die tijd deed iedereen wat goed was in zijn eigen ogen.' (Richteren 17:6) Toch groeit de jonge Samuel zo op dat hij gunstig afsteekt bij die priesterfamilie (1 Samuel 2:26).

Toen Eli oud geworden was en zijn zonen de dienst uitmaakten in het heiligdom te Silo, was de maat vol. De Heer stuurde een profeet om het einde aan te kondigen van Eli's familie. Zijn zonen zouden beiden sterven en Eli's familie zou geen priester meer zijn van het heiligdom. Er zou een nieuwe tijd aanbreken met nieuwe leiders. Er zou een andere priester opstaan en zelfs een 'gezalfde', een koning. Het kenmerk van deze

nieuwe priester zou 'trouw' zijn (2:35). Hoe Eli hierop gereageerd heeft, weten we niet. Wel is zeker dat Samuel nog een bevestiging krijgt van die profetie. Hij moet die, hoe jong hij ook is, zelf gaan overbrengen aan zijn mentor en pleegvader, Eli.

Uitleg bij de bijbeltekst

Vers 1: omstandigheden

De schrijver schetst de tijd als een waarin woorden van de Here en visioenen nauwelijks voorkwamen: ze waren schaars en dus kostbaar. Daarom is het opmerkelijk dat God wel blijkt te spreken tot twee van zijn knechten, en wel met dezelfde boodschap op één dag. Wat de onbekende profeet moet spreken, bevestigt Samuel: twee getuigen van Gods oordeel.

Vers 2-3: die dag

De omstandigheden van die ene dag worden geschetst. Het is nacht en de hele familie ligt al in bed, blijkbaar in het tempelcomplex. Eli kon nauwelijks meer zien. Het hele verhaal suggereert dat Samuel daarom voor Eli zorgde.

De nacht vordert, maar het is nog niet zover dat de godslamp al uitgaat. Dat was de lamp die 's nachts altijd moest branden (Exodus 27:21). 's Morgens moest de lamp opnieuw van olie worden voorzien, als het reukoffer werd gebracht (Exodus 30:7-8), de tijd van de eerste gebeden. Maar nog voor die gebeden worden uitgesproken, wordt Gods stem al gehoord.

Vers 4-7: geroepen, maar door wie?

Samuel hoort iemand zijn naam roepen, in totaal drie keer. Hij gaat er routinematig van uit dat Eli hem roept. Tot twee keer toe moet Eli hem echter zeggen dat hij niet geroepen heeft. Ga maar weer slapen, jongen!

De schrijver voelt zich genoodzaakt om in vers 7 uit te leggen hoe het komt dat Samuel niet weet dat God hem heeft geroepen. Waarom weet iemand die later een belangrijk richter en profeet was geen onderscheid te maken tussen Gods stem en een mensenstem? Wel, het was nog niet eerder voorgekomen dat God zich aan hem had laten horen.

Vers 8-10: geroepen door God

Het is begrijpelijk dat een jongen als Samuel niet doorheeft dat God tot hem spreekt. Eli had toch beter moeten weten! De jongen moet driemaal bij hem komen, voordat Eli doorkrijgt dat God roept. Hij leert daarop aan Samuel wat hij moet zeggen, mocht God voor een vierde keer roepen: 'Spreek, HEER, want uw knecht luistert.'

Als Eli dit aan Samuel aanleert, verandert de verhouding tussen God, Eli en Samuel. Eerst was Samuel de ondergeschikte van Eli, zijn 'knechtje'. Nu staat Eli hem af aan God en wordt Samuel Gods 'knecht'. Hij staat daarmee in een lange rij van Godsknechten, zoals Mozes en Jozua voor hem en David en Jezus na hem.

Vers 11-14: luisteren naar God

Wat Samuel te horen krijgt, is een bevestiging van de uitspraken van de onbekende profeet in hoofdstuk 2. God zal iets ondernemen in Israël, zodat ieders oren zullen tuiten. De uitdrukking ‘oren tuiten’ komt nog tweemaal voor in het Oude Testament (2 Koningen 21:12; Jeremia 19:3). In beide teksten wordt de ballingschap van het volk Israël aangekondigd. Dat is bij Samuel nog niet het geval, maar uiteindelijk blijkt wel God zelf in ballingschap te gaan. Althans, de ark. Zo omschrijft de schoondochter van Eli het op die dag: ‘De eer van Israël is in ballingschap.’ (4:21) Het resultaat is dat God uit Israël verdwenen lijkt. Zo erg is het!

Op die dag van de ballingschap komt de aankondiging van de anonieme profeet tot vervulling. Vers 12 en 13 herinneren aan die eerdere profetie. God herhaalt zijn argumentatie: omdat Eli’s zonen God hebben geminacht en Eli hen niet heeft terechtgewezen. Dat Eli zijn zonen wel heeft aangesproken op hun zonden, telt voor God blijkbaar niet als terechtwijzing. Het was ook wel een bijzonder magere toespraak van Eli: ‘Dit is geen goed bericht dat ik hoor.’ (2:24)

Daarom heeft God besloten om het onrecht uit Silo weg te doen op zijn manier. Offers zullen niet meer genoeg zijn om het onrecht te vergeven. Want juist die offers hebben Eli en zijn zonen misbruikt voor eigen gewin (2:29).

Vers 15-18: je mentor terechtwijzen

Dat Samuel bang is om dit aan Eli te vertellen, is begrijpelijk. Dat Eli zo nieuwsgierig is dat hij Samuel onder druk zet, ook. Samuel vertelt en Eli legt zich er direct bij neer. Is er geen berouw? Waarom smeekt hij niet om genade? De geschiedenis vertelt het niet, maar wat Eli zegt, klinkt ons wel fatalistisch in de oren. Hij is wel eerbiedig, maar reageert heel anders dan Saul of David in soortgelijke situaties.

Vers 19-21: opgroeien als profeet

Vers 19 betekent dat alle woorden van God vervuld werden toen Samuel opgegroeid was. Die vervulling wordt verteld vanaf hoofdstuk 4.

Dan volgt een dubbele erkenning. Samuel ontving erkenning van heel het volk Israël: men had door dat hij betrouwbaar was in zijn spreken over God. Ook van Gods kant werd Samuel erkend als betrouwbaar. We lezen dat dit hoofdstuk niet de enige godsopenbaring aan Samuel is geweest. De God van Israël bleef Samuel gebruiken als zijn profeet.

Toepassing

- Samuel staat iets te wachten wat de zonen van Eli nooit hebben gehad. In 1 Samuel 2:12 staat dat Hofni en Pinehas de Here niet kenden, en dat bleef zo. In 3:7 staat echter dat Samuel de Here nóg niet kent, en daar komt in dit hoofdstuk verandering in. God begint opnieuw met deze jongen, want hij blijkt te kunnen luisteren. Jong zijn is geen blokkade voor God.

- De volgende generatie is aan de beurt. Het getuigt ook van grimmige humor dat Eli aan Samuel moet uitleggen hoe je een godsspraak moet ontvangen, terwijl Eli zelf niet meer aangesproken wordt door God. Alle verhoudingen worden omgedraaid als God een nieuw begin wil maken.
- Er kan een tijd komen dat er voor God een grens bereikt is. Dat leren we uit deze geschiedenis van Eli. Hoe buitengewoon genadig is God dan, als Hij zelf de weg tussen zondaar en Hem altijd openhoudt door het offer van zijn Zoon!

Verwerking

1. Lees 1 Samuel 2:27-36. Gebruik deze tekst om te begrijpen wat Gods woorden aan Samuel in werkelijkheid gaan inhouden.
2. Hoe blijf je trouw in een tijd waarin iedereen maar doet wat hij zelf goed vindt? Hoe kun je elkaar daarbij helpen in de gemeente?
3. Staan wij open voor Gods stem, hoe jong we ook zijn? Ook als dat betekent dat je een ouder iemand moet terechtwijzen?
4. Hoeveel ruimte geven wij aan een jongere generatie? Houden we hun de mogelijkheid voor dat God zich direct met hen zou kunnen bemoeien, ten goede of ten kwade? Staan we hen af aan God om zelf verantwoordelijkheid te dragen in zijn dienst?
5. Mozes komt in opstand tegen Gods beslissing (Exodus 33), Saul let vooral op zijn eigen eer (1 Samuel 15:30), David gaat vasten en boete doen (2 Samuel 12:16), Eli legt zich bij de situatie neer met één zin. Welke reactie denk je dat je zelf zou hebben?

2 Voorbede doen

1 Samuel 7

Inleiding

In Israël staat Samuel bekend om zijn voorbede, net als Mozes. De psalmist zingt dat zij beiden tot de Here riepen en dat Hij hen verhoorde (Psalm 99:6). En als de Heer zelf wil uitleggen aan Jeremia dat Hij niet meer luistert naar zijn ongehoorzame volk, zegt Hij: 'Al stond Mozes of Samuel voor Mijn aangezicht, dan nog zou Mijn ziel niet met dit volk van doen willen hebben.' (Jeremia 15:1) Samuels roem als voorbidder komt voort uit dit hoofdstuk (1 Samuel 7) en uit hoofdstuk 12. Beide verhalen vermelden dat de Heer zijn stem liet horen en Samuels gebed vervulde.

Achtergrondinformatie

Sinds de roeping van de jonge Samuel zijn we inmiddels twintig jaar verder (7:2). Samuel is volwassen geworden en blijkt in Rama te zijn gaan wonen (7:17). Waarschijnlijk is het heiligdom te Silo verwoest in de oorlog met de Filistijnen. De ark is in die oorlog buitgemaakt door de Filistijnse soldaten en in een Filistijnse tempel geplaatst als bewijs dat hun god Dagon sterker was dan de God van Israël. Daar laat de Heer echter zien dat Hij de sterkste is: het afgodsbeeld ligt plat op de grond voor de ark, alsof Dagon de God van Israël aanbidt (5:3-4). Als er een muizenplaag uitbreekt en allerlei ziektes, brengen de Filistijnen de ark weer terug naar Israël. Daar komt hij in Kirjath-Jearim te staan (7:1).

Blijkbaar ging het niet goed met Israël, want ze wendden zich klagend tot de Here (7:2). De auteur vertelt dat Samuel het volk wijst op hun verdeelde hart: ze wendden zich wel tot de Here, maar intussen dienden ze ook andere goden. Die goden worden aangeduid als Baäls en Astartes (7:4). De Astartes zijn waarschijnlijk beelden van de godin Astarte, een belangrijke godin in de Kanaänitische godsdienst. Zij werd vaak afgebeeld met paard-en-wagen, een oorlogsgodin. Baäl betekent 'heer, meester'. Hij werd vereerd als de heer van een bepaald gebied en zorgde voor welvaart. De uitdrukking 'goden en astartes' komt in het Akkadisch ook voor en betekent daar 'goden en godinnen' in het algemeen. Vandaar dat de Groot Nieuws Bijbel dit in 7:3 met 'goden en godinnen' vertaalt en de Willibrordvertaling 'baäls en astarten' met kleine letters schrijft. De schrijver van hoofdstuk 7 heeft dus een heel algemene uitdrukking gebruikt om aan te geven dat Israël niet trouw was aan de Here. Hij laat opnieuw zien dat de God van Israël sterker is dan de andere goden. Astarte stond als oorlogsgodin bekend en van Baäl werd vaak gezegd dat hij sprak met de stem van de donder, maar dat wordt in dit

hoofdstuk feitelijk tegengesproken. Het is de Heer, de God van Israël, die hier de donder beheerst en die de overwinning in de oorlog geeft. Tot slot schenkt Hij rust en welvaart.

Uitleg bij de bijbeltekst

Vers 1-4: bekering en toewijding

De omstandigheden worden kort uitgelegd: de ark staat in het huis van Abinadab in Kirjath-Jearim en blijkbaar komen veel Israëlieten daar bidden en klagen. De situatie is niet goed, al meldt de schrijver eerst niet wat er aan de hand is. Het gaat hem niet om de slechte omstandigheden, maar om wat er volgt aan bekering en toewijding tot de Heer, de God van Israël. Die bekering wordt door Samuel omschreven in drie fasen: (a) het wegdoen van vreemde goden; (b) het richten van het hart op God; en (c) het resultaat, dat Israël alléén hun eigen God moet dienen. Samuels slotzin, 'dan zal Hij u uit de hand van de Filistijnen redden', maakt duidelijk dat de slechte situatie in Israël samenhangt met Filistijnse onderdrukking.

En Israël gehoorzaamt: ze doen de goden weg en dienen de Here alleen. Het is voor hen een hele stap: alle goden wegdoen die garantie op voorspoed zeggen te geven en het dan wagen met slechts één God. Maar waar blijft het hart dat op God gericht moest worden? Is er werkelijk verzoening tussen God en het volk? Om dat tot stand te brengen, organiseert Samuel een volksvergadering.

Vers 5-6: boete en verzoening

Samuel roept het volk samen in Mizpa, een geschikte plek voor zo'n grote vergadering (zie 10:17). Mizpa betekent 'uitkijkpost' en ligt vlak bij Rama, Samuels woonplaats. Het is een hooggelegen plek met ruim zicht.

Samuel leidt de vergadering onder voorbede, zoals hij heeft beloofd. In feite is het een massale toewijding van het volk aan God. Die toewijding gebeurde niet in stilte of individueel, maar juist gemeenschappelijk en door drie handelingen: (a) het symbolisch uitgieten van water; (b) vasten; en (c) schuldbelijdenis. Het werkwoord voor het uitgieten van het water geeft aan dat het niet om een plengoffer gaat, maar om een symbool van totaal wegdoen, zoals water verdwijnt als het op de aarde wordt uitgegoten. Waarschijnlijk symboliseert het water de zondige neigingen van Israël, die weggedaan worden bij de bekering. Ook vasten is een symbool van boetedoening. Hier gaat het volk diep door het stof.

Vers 7-9: vraag en antwoord

De volksvergadering te Mizpa wordt door de Filistijnen als een militaire dreiging opgevat. Ze verzamelen het leger en trekken tegen Israël op. Angst is het resultaat bij de Israëlieten: ze hebben net alle goden van welvaart en overwinning afgezworen! Durven ze te vertrouwen op de Heer, hun ene God? Gelukkig weten ze nog dat Samuel beloofd had voor hen te bidden en ze herinneren hem daaraan.

Samuel brengt een brandoffer: een lammetje dat in zijn geheel geofferd wordt. Het is ter verzoening, zoals elk offer, maar een dier in zijn geheel offeren, is tevens een teken van totale toewijding aan God. Het is de vierde fysieke daad van toewijding in dit verhaal!

Vers 10-12: overwinning door God

Tijdens het offer krijgt Samuel al antwoord van de Here, hoorbaar voor het volk door de donderslagen boven de aanvallende Filistijnen. De Filistijnen raken in verwarring door deze donderslagen en kunnen daardoor blijkbaar niet goed meer vechten. Zo worden ze door Israël verslagen. Dat God antwoordt met donderslagen, is ook bekend uit Exodus 19:16-19. Beide gebeurtenissen zijn zeer kort samengevat in Psalm 99:6-7, waar Mozes, Aäron en Samuel genoemd worden als mensen die antwoord krijgen van God.

Samuel plaatst een grote steen als gedenkteken van deze overwinning. Niet de eigen kracht, maar Gods hulp wordt geëerd in de naam Eben-Haëzer: 'Tot hiertoe heeft de HEERE ons geholpen.' Dat is ook de naam van de plaats waar de ark werd buitgemaakt en Eli's zonen zijn gesneuveld (4:1). De schrijver dwingt de lezer door het herhalen van de naam stil te staan bij het verschil tussen beide verhalen. Toen heeft Israël zijn God willen dwingen om te helpen, nu smeken ze terwijl ze zich aan Hem toewijden. Toen was er geen sprake van schuldbelijdenis of bekering, nu heeft hun hele dag in dat teken gestaan.

Vers 13-17: Samuel als richter

Samuels jaren als richter worden samengevat. Eerst wordt verteld dat de Filistijnen niet weer zo'n grote oorlog begonnen tijdens Samuels 'regering'. God heeft geen koning nodig om rust en vrede in het land Israël te brengen. Integendeel, onder Samuels leiding worden delen van Israël weer terugveroverd van de Filistijnen. De vruchtbare Elah-vallei en de glooiende heuvels daaromheen ten oosten van Ekron en Gat komen weer bij Israël. Daarmee schenkt God ook vruchtbaarheid aan zijn volk. Dan heb je de astartes voor de vruchtbaarheid niet meer nodig! Het volk kan het inderdaad alleen met hun ene God af.

Tot slot horen we dat Samuel leiding gaf aan Israël gedurende alle jaren die hij nog leefde. Jaarlijks maakte hij een rondreis door een deel van Israël: Bethel, Mizpa en Rama liggen in de heuvels van Efraïm en Benjamin, niet al te ver van elkaar. Gilgal verwijst waarschijnlijk naar de plaats bij de Jordaan, vlak bij Jericho, waar de twaalf stenen opgestapeld lagen als herdenking van de intocht. Daar was het verbond met God vernieuwd (Jozua 5). Deze vier plaatsen hadden in Samuels dagen al een belangrijke religieuze en nationale betekenis. De Septuaginta, de allereerste joodse vertaling van het Oude Testament in het Grieks, omschrijft ze dan ook als 'heilige plaatsen'. Rama wordt als laatste genoemd. Het is de woonplaats van Samuel, de plaats waar Israël tot hem kon komen om raad en leiding. Het is ook de plaats waar Samuel zelf bad en offerde tot zijn God. Deze haast huiselijke zaken laten zien dat rust en regelmaat in het land zijn weergekeerd.